

EEN ONDERZOEK NAAR DE WETENSCHAPPELIJKE BIJDAGEN VAN DOKTER EN GYNAECOLOOG ARTHUR BROECKAERT

Dirck SURDIACOURT

Van de dokter en gynaecoloog Arthur Broeckaert¹ zijn naast zijn literaire werk ook wetenschappelijke bijdragen bekend in medische tijdschriften. Reeds op het einde van zijn universitaire opleiding verschijnt een eerste artikel in Liège Médicale. De volgende jaren verschijnen nog verschillende bijdragen van zijn hand, meestal in het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift, een uitgave van het Algemeen Vlaamsch Geneeskundig Geneesheren Verbond (A.V.G.V.).

Broeckaerts eerste wetenschappelijke bijdrage

Een van de eerste wetenschappelijke bijdragen van de jonge dr. Broeckaert vinden we terug in het tijdschrift *Liège Médicale* van 8 januari 1922². Vooral de Vlaamse universiteiten hadden na de oorlog wraak genomen op het profesorenkorps en de studenten door de zogeheten ex-gandavensis te weigeren omdat ze zich tijdens de oorlog hadden ingeschreven aan de vervlaamste Gentse Hogeschool. Door een gelukkig toeval kan de student Broeckaert zich na de oorlog toch inschrijven aan de "Université de Liège". De meeste andere studenten hebben minder geluk gehad. Hun kansen op een toekomst werden als straf geboycot. Broeckaert zit in zijn laatste jaar geneeskunde met specialisatie gynaecologie. Zijn wetenschappelijke bijdrage met als titel *Action de la Narcose sur la pression sanguine et sur certaines fonctions hépatiques* verschijnt op het moment dat hij stage loopt in de *Clinique gynécologique de Liège*. Zijn artikel, onder toezicht van directeur prof. F. Fraipont van de universiteit van Luik, en is sterk wetenschappelijk en onderbouwd met zijn onderzoeksgeschiedenis.

Van dr. Arthur Broeckaert en dr. Fabiaan Achtergael verschijnt in 1927 in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift* een artikel over de "werking van kwik op de nieren"³. De meeste zware metalen die in de werk- en leefomgeving aanwezig zijn komen ook voor in het menselijk lichaam. Van sommige is een bepaalde minimumconcentratie als bio-element in het lichaam vereist, terwijl een maximum concentratie omwille van de toxiciteit, niet overschreden mag worden. Kwik is echter geen bio-element van het menselijk lichaam. Wanneer dit metaal door het lichaam wordt opgenomen, zal het al bij zeer lage concentraties toxische effecten opleveren en de normale werking van de nieren bij het filteren aantasten.

Ons motorisch systeem bestaat uit al onze spieren en de neuronen die ermee verbonden zijn. In 1929 verschijnt *De Gekruiste Bekkenreflex*⁴. Nog in november 1929 volgt in *La Presse Médicale* de Franse vertaling van dit artikel onder de titel *Le Réflexe croisé du bassin*⁵. Volgens Broeckaerts waarnemingen bestaat er naast de bekken reflex ook de gekruiste bekken reflex.

Dr. Broeckaert is niet alleen huisarts maar ook de eerste vrouwenarts in

Geraardsbergen. In een uitgebreid en onderbouwd artikel *Vruchtafdrijving en Luchtembolie*⁶ weidt hij uit over de mogelijke oorzaken van het schielijk overlijden van een moeder van vier kinderen, na een illegale maar fout gelopen vruchtafdrijving door een engeltjesmaakster. Op 3 april 1930 komt een zekere V.G., getrouwd en moeder van vier kinderen op consultatie met "buikbezwaren". De oorzaak van de pijnen is moeilijk vast te stellen. Dr. Broeckaert denkt dat de vrouw in verwachting is maar dat spreekt ze categoriek tegen. Hij voelt aan dat ze zaken verzwijgt en zeker geen vijfde kind wenst. Op 15 mei wordt Broeckaert in allerijl bij de patiënte thuis geroepen. Haar toestand is zeer ernstig ende oorzaak van haar klachten is nog steeds niet vast te stellen. Na zijn bezoek wordt zonder zijn medeweten, maar op een correcte wijze, een uur later een *abortus arte praematurus* ingeleid door twee andere dokters. De patiënte overlijdt helaas enkele uren later. Op grond van zijn onderzoek van de patiënte doet Broeckaert aangifte bij de politie. Dezelfde dag nog wordt de onbevoegde *aborteuse* aangehouden en bekend zij de afdrijving geïnitieerd te hebben. De lijkschouwing die dr. R. De Vos heeft uitgevoerd brengt een perforatie van de baarmoeder aan het licht. Ook blijkt nu

1. Broeckaert is geboren te Geraardsbergen op 23 februari 1894 en daar overleden op 13 juni 1977. Naast zijn beroep als huisarts en gynaecoloog schreef Broeckaert ook proza. Van hem zijn bekend: *De Verrassingen van Stijn, Roomdale's Jongelieden, Pieter-Antoon Paeme, Gejaagd door de Stukas* en *Jan Palfijn* waarvoor hij de Karel Barbierprijs heeft gekregen.
2. A. BROECKAERT, *Action de la Narcose sur la pression sanguine et sur certaines fonctions hépatiques* in het vaktijdschrift *Liège Médical, Journal de Médecine et de Chirurgie pratique et des intérêts professionnels*, p. 53-56.
3. *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*, 1927, nr. 13. Dit artikel hebben we niet teruggevonden.
4. A. BROECKAERT, *De Gekruiste Bekkenreflex*, in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift: algemeen blad voor geneeskundige wetenschappen en beroepsbelangen*, nr. 50, 1929. Het artikel dateert van 10 september 1929.
5. A. BROECKAERT, *Le Réflexe croisé du bassin* in *La Presse Médicale* nr. 89 van 6 november 1929, een uitgave van Masson et Cie, Parijs. Van dit artikel verscheen een overdruk. A. Broeckaerts naam werd hierop verkeerdelijk gedrukt als A. Brockaert geschreven.
6. Het typoscript telt 8 pagina's, kwarto-formaat en is gedateerd op 11 juli 1930. We weten niet in welk tijdschrift dit lange artikel is verschenen.

dat de vruchtadrijfster 14 dagen voordien, zonder resultaat, al een poging ondernomen had. Op basis van het sectieverslag analyseert dr. Broeckaert, als een forensisch arts, stap voor stap de mogelijke oorzaken die tot het plotse overlijden van de vrouw kunnen geleid hebben.

Op 16 januari 1931 vraagt Dr. L. Van Damme van het *Gynaekologisch laboratorium* te Gent Broeckaert een korte wetenschappelijke voordracht te houden voor de leden van de geneeskundige vereniging van Oost-Vlaanderen. Men laat hem weinig tijd want zijn uiteenzetting is voorzien voor 30 januari. De volgende dag krijgt hij al een briefje van prof. dr. Frans Daels die hem vraagt zijn tekst onmiddellijk in te sturen zodat alles kan gezet worden voor publicatie in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*. Op 22 januari schrijft Broeckaert een eerste kort exposé onder de titel *Thrombophlebitis bij spataderbehandeling met scleroserum*⁷. Hij past deze behandeling toe bij een 62-jarige machinist op rust om hem het dragen van elastische kousen te besparen. Ver-

wijzend naar het in 1927 gepubliceerde artikel over de invloed van kwik op de nieren⁸ bespreekt hij onder de titel *Kwik bij Leverschrompeling* de casus van een 51-jarige landbouwer met een toxische dosis van kwik ten gevolge van een langdurige accumulatie in het lichaam. Vooral deze lezing is heel technisch en bedoeld voor artsen "*algemene praxis*".⁹ *Gezwel van het mediastinum of mediastinitis?*¹⁰ verschijnt in april 1936 en is geïllustreerd met twee radiologische beelden. Deze korte wetenschappelijke tekst is gebaseerd op een geval dat zich in Everbeek heeft voorgedaan. In december 1935 wordt Broeckaert "*in consillium*" geroepen door collega Ballot van Everbeek. Het gaat om een jong meisje van 13 jaar, een zekere J.M.. Na radiologisch onderzoek wordt in overleg met dr. Emiel Van Bockstaele bij de patiënte een punctie uitgevoerd en een behandeling voorgesteld. Uiteindelijk is alles goed afgelopen dankzij de behandeling en de *vis medicatrix naturae*¹¹. Deze casus resulteert in een bijdrage in *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*. Op 12 juni 1943 doet er zich een

ongeval voor. De jonge landbouwerszoon L.V.L. wordt tijdens het melken van een koe omvergeduwd en krijgt daarbij een trap van haar achterpoot in de hartstreek. In overleg met collega dr. A. Schotte wordt een behandeling opgestart. Het genezingsproces heeft meer dan drie maand geduurd. Onder de titel *Pancreasfistel* verschijnt hierover een bijdrage in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*¹².

Besluit

Dat dr. Broeckaert vaak in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift* publiceert is te verklaren door het feit dat hij (zeker al) vanaf 1932 algemeen secretaris is van het in mei 1922 opgerichte *Algemeen Vlaamsch Geneeskundig Geneesheren Verbond* (A.V.G.V.). Het tijdschrift biedt immers een platform voor publicatie van Nederlandstalige wetenschappelijke artikelen en bijdragen. Vlaamstalige dokters worden dan ook regelmatig aangemoedigd om Nederlandstalige artikelen te publiceren. We vermoeden dat Broeckaert, als jonge arts en flamingant kort na zijn studies in 1922 lid is geworden van deze pas opgerichte en uitgesproken Vlaamse beroepsvereniging. Dat ook de bekende dokters Frans Daels en Hilaire Gravez tot de leden van het eerste uur behoren, zal er zeker toe bijgedragen hebben. Via zijn schoonvader dr. Emiel van Bockstaele behoort Broeckaert immers tot de relatiekring van beide artsen. Broeckaert is secretaris gebleven tot 1940. Het archief van het A.V.G.V. is helaas in 1944-1945 verloren gegaan waardoor we over geen informatie beschikken over de periode vóór 1932. Toch maken we ons sterk dat we met dit korte overzicht de meeste wetenschappelijke bijdragen van dr. Broeckaert hebben geïnventariseerd, tot het tegendeel natuurlijk bewezen wordt.

7. *Sclérosérum* voor de behandeling van spataderen en hemorroïden, is ontwikkeld door *Les Laboratoires 'ANA'* te Parijs.
8. *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*, 1927, nr. 13.
9. Het artikel is geschreven op 23 januari 1931.
10. Het mediastinum is de ruimte tussen de beide longen in, die ventraal wordt begrensd door het borstbeen en dorsaal door de wervelkolom. In het mediastinum bevinden zich onder meer het hart, de luchtpijp, de slokdarm, de aorta, een aantal grote bloedvaten, een groot aantal zenuwen, de thymus en vele lymfeklieren.
11. Vrij vertaald: de geneeskracht van de natuur.
12. A. BROECKAERT, *Pancreasfistel*, in het *Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift*, nr. 29, 1943. Het typoschrift van het artikel is gedateerd op 28 september 1943.